

Inspirationskilder i Thomasine Gyllembourgs Ægtestand. Selvoplevelse og digtning

1. Indledning

Det sker vel, at de ord, der flyder fra digterens pen, har deres oprindelse alene i det digteriske sind. Men ofte, måske som langt det almindeligste, foreligger der en ydre inspirationskilde, som forfatteren selv er sig bevidst, og som det kan være spændende, vel også åndeligt givtigt, at søge at afdække.

Hos Thomasine Gyllembourg er et sådant litterært detektivarbejde ganske lønsomt, hvad det følgende skal være et eksempel på. Men eksemplet viser en anden inspirationskilde end den hidtil almindeligt formodede for det pågældende sted i forfatterskabet, ja endda artsforskellig fra denne. Og denne påvisning griber ind i opfattelsen af fru Gyllembourgs liv og også i nogen grad i vurderingen af hendes digteriske metode.

Før vi kan forklare, hvad der er tale om, er vi imidlertid nødt til kort at opridse nogle hovedpunkter fra den almindelige opfattelse af fru Gyllembourgs ungdom. En mere udførlig, men stadig kort redegørelse kan ses i efterskriftet til [6], *Ægtestand*. Derefter vil vi tilsvarende uddrage nogle hovedpunkter af selve bogen *Ægtestand*, som er den, hvor eksemplet forekommer. Lidt senere vil vi inddrage endnu et stykke litteratur.

2. Thomasines ungdom

Thomasine Gyllembourg fødtes 1773 som datter af en velhavende københavnsk borger, dispacheur Buntzen. Hun var ualmindelig velbegavet, en klog og ansvarsfuld pige, om hvem faderen sagde, at hun burde have været en dreng. Vi må renoncere på at uddybe dette kuriøse tidseksempel her, hvor vi skal koncentrere os om andre spørgsmål, blot bemærke, at hun og hendes søstre fik uanset deres køn de bedste lærere, der var at opdrive, blandt dem ingen ringere end P. A. Heiberg.

Thomasines liv tog retning mod berømmelse allerede, da hun var mindre end 15 år, idet Heiberg da anholdt om hendes hånd. De blev gift, før hun var 17. Året efter, i 1791, fødte hun sønnen Johan Ludvig.

Forstandsmennesket Heiberg, 15 år ældre end hun, havde – det er i hvert fald den gængse opfattelse – alt for lidt sans for hendes behov for ømhed og kærlighed og tog sig i det hele taget for lidt af hende, optaget som han var af sine politiske polemikker med deraf følgende retssager og bøder, dermed også af penge-sorger, da hans indtægter var beskedne. Han var translator og ansat på et notorierkontor. Hans litterære virksomhed gjorde ham kendt, men ikke velhavende. Thomasine blev henvist til at udøse sin kærlighed på sin søn, et forhold, der prægede både hende og Johan Ludvig Heiberg resten af deres liv.

I midten af 1790'erne sendte den franske republik nogle kommissærer til Dan-

mark. De blev vel modtaget af den realpolitiske udenrigsminister A. P. Bernstorff. Og som naturligt var, havde de deres gang i den frisindede P. A. Heibergs hjem såvel som i andre københavnske borgerhuse. De var her på det tidspunkt, da Robespierre faldt – vistnok til deres lettelse. Det var begavede og belevne mennesker, der forstod at kurtisere damerne på elegant og åndrig måde. Og den kloge, sprogkyndige Thomasine vakte franskmændenes beundrende opmærksomhed.

Vor kilde til viden om de her beskrevne forhold er Johanne Luise Heiberg, der i sin bog om svigerforældrene [1] udførligt omtaler tiden, hvor de franske, som var det yndede udtryk, kom hos Heibergs. I hendes beskrivelse er der nogle punkter, der er væsentlige for det følgende:

Johanne Luise Heiberg fremhæver en, Honoré Duveyrier, som hun omtaler som »en ung begavet Mand med alle de Egenskaber, der behøves for at spille en Elskers misundte Rolle«. (Duveyrier var faktisk over 40 år, så vi sporer her en antydning af manglende information hos fru Heiberg). Hun fortæller, at der udviklede sig et nært følelsesmæssigt forhold mellem Duveyrier og Thomasine.

Hun indleder sin beskrivelse af forholdet, som hun har opfattet det, således ([1] s. 25-26):

Unge elegante Mænd, som ere vante til at gjøre Lykke hos Damerne, have et skarpt Øie, et eget Instinct til at opdage, om en Hustru elsker sin Husbond, og om hun er gjenelsket af ham. Hvor dette er Tilfældet, der føle de, at der for dem ingen Blomster ere at plukke. I modsat Fald, der modstaac de ikke at prøve, hvad Lykken vil beskjære dem, og de overtage da Elskerens ledige Plads, uden at bekymre sig om, hvad Ulykke dette kan føre med sig for den Elskede og for dem selv. De tage alt paa deres lette egoistiske Skuldre og trøste sig med det Privilegium, som Mændene nu engang have erhvervet sig, at et saadant Forhold ingen Skam er for en Mand; at det derimod er en Skam for en Kvinde, lade de blive hendes Sag.

Disse ord fra fruens mesterhånd tillader ingen tvivl om, at det er en affære af en vis intensitet, der lægges op til. Af lige så stor interesse er visse dele af fortsættelsen, hvor fru Heiberg hævder, at Duveyrier var besat af en heftig lidenskab og attrå, som han ikke længere var herre over.

P. A. Heibergs rolle (if. fru Heiberg) i forbindelse med de franskes kurtisering af hans kone fremgår af nogle passager i [1], som vi vil nævne (nederst s. 26):

Saasart hun for Alvor mærkede, hvor farlig Duveyriers lidenskabelige Forelskelse kunde blive hende, sagde hun en Dag til Heiberg: »Jeg beder Dig, træk ikke disse Franske saa stærkt til Huse, der gjøres mig en Cour af Enkelte af dem, som jeg føler kunde blive farlig for min Ro.« Heiberg smiilte overmodig og stolt, idet han sagde: »Aa ikke andet, Du har Din Frihed«.

Dette citat er imidlertid ikke brugt af Thomasine selv, heller ikke i forbindelse med den senere skilsmisssag, hvorimod der her forekommer et ganske parallelt citat, men nu i forbindelse med Gyllembourg. I [1] gør udgiverne da også opmærksom på, at der kan foreligge en misforståelse ([1], 2. del: oplysninger s. 420).

Derimod er der en anden af fru Heibergs oplysninger, der utvivlsomt er rigtig, da den angives som direkte modtaget fra fru Gyllebourg selv: P. A. Heiberg blev meget stolt af at se det gode indtryk, Thomasine gjorde på de franske, og af hendes sprogekundskaber og udmærkede leven op til selskabet. Denne stolthed opfattede hun imidlertid som et udtryk mere for forfængelighed end kærlighed, og den gjorde et lidt bittert indtryk på hende ([1] s. 25).

Hvilken fare Duveyrier end har udgjort for Thomasines hjerte og hendes dyd, drev den over, da han efter nogen tid blev kaldt hjem til Frankrig. Anderledes gik det som bekendt med Fredrik Gyllebourg. Men den historie, Heibergs landsforvisning og skilsmissegangen mellem Thomasine og P. A. Heiberg behøver vi ikke at komme ind på her.

Derimod bliver vi nødt til kort at referere en del af handlingen i Thomasine Gyllebourgs roman *Ægtestand* [2].

3. Den litterære baggrund. Ægtestand

Ægtestand er utvivlsom selvbiografisk (dog, som vi skal se, næppe så meget som ofte antaget): Den blide, 23-årige Sophie er gift med den forhenværende major Lindal, nu godsejer, væsentlig ældre end hun, en udmærket mand, men travlt optaget af andet end familien, umeddelsom og lidt affejende over for hustruen og den 6-årige søn Anton, som er Sophies et og alt. Kort og godt: familien Heiberg midt i 1790-erne, i hvert fald som vi hidtil ledet af Johanne Luise Heibergs opfattelse har set den. Handlingen foregår dog omkring 1835 (bogens årstal), hvilket ses af, at Lindal, der har været i kejserlig fransk tjeneste, forlængst er kommet hjem, fordi, som han siger: helten var faldet. På artistisk vis er fru Gyllebourg tilbageholdende med at nævne denne helts navn: Det historiske gys skal ikke tages fra læseren.

Ind i dette familieliv træder nu to franskmænd – omtalt som de franske: Lindals gamle ven, grev Adalbert, og dennes danskfødte plejesøn, Carl Sardes. Det er sidstnævnte, sagen her drejer sig om. Han beskrives således ved sin indtræden i det Lindalske hus i plejefaderens følge ([2] s. 47-48):

Den unge Mand, som fulgte ham, var ved første Øiekast slet ikke egentlig smuk, men jo mere, man betragtede ham, jo mere interessant fandt man hans Udvortes; og i hans Tale, i hans Stemme, i hans Bevægelser var der noget uforklarligt Henrivende; det syntes, som om bestandig nye Straaler af noget aandeligt Skjønt udviklede sig af hans Væsen, der var en Blanding af en stor Livlighed og en beskeden Tilbageholdenhed. I hans udtryksfulde Øine laa noget Melankolsk, noget Sværmerisk og tillige noget Gjennemtrængende. Hans Bevægelser vare hurtige og raske, men dog var der Noget ved ham, der uden at være i mindste Maade sygeligt dog ligesom tydede paa, at det hemmelighedsfulde Baand, der sammenbinder Sjæl og Legeme, var fiint og let kunde bryde. Hvo som med Opmærksomhed har fulgt denne Verdens Drama, vil vist have gjort den Bemærkning, at Elskerrollen deri synes at tilkomme Mænd af dette Slags.

I historien bliver Sardes forelsket, ikke ganske uigengældt, i Sophie, belejrer hende uafsladeligt, tager hendes hånd i det skjulte, taler til hende om sin kærlighed, men forblommet, så kun hun forstår det, er samtidig åndrig og interessant, spiller på guitar og synger følsomt og mere, der passer i billedet af en elsker, der nok kan gøre indtryk på en ung, kærlighedsforsømt hustru som Sophie.

4. Formodet forbindelse mellem Duveyrier og Sardes

Nu er vi så småt i stand til at begynde at knytte forbindelsen mellem Thomasine Gyllembourgs liv som den unge madam Heiberg og hendes roman *Ægtestand*. Fru Heiberg skriver ([1] s. 26): »Jeg har altid troet, uden at ville spørge derom, at de Samtaler, som finde Sted imellem Elskeren og Fru Lindal i Novellen »Ægtestand« ere hentede af Samtalerne imellem Duveyrier og Heibergs Hustru, ligesom flere Træk i denne Novelle vist ere tagne af hendes tidligere Liv og Livsforhold«.

På trods af det forbehold, fru Heiberg her gør, har de fleste senere redegørelser for fru Gyllembourgs liv under hendes ægteskab med Heiberg ikke bare accepteret denne antagelse, men også i flere tilfælde, mere eller mindre implicit, udvidet den til, at hele Sardes-figuren er inspireret af Duveyrier. (Se Note 2 a)). I [6], efterskriftet, er denne antagelse også gjort uden andet forbehold end fru Heibergs eget. Ikke desto mindre er den, som vi vil eftervise, i hvert fald i sin udvidede form forkert og også tvivlsom i den snævrere, altså alene omfattende samtalerne (navnlig Sardes's overtalelsesforsøg). Til denne eftervisning bliver vi imidlertid nødt til at introducere endnu en person på vor lille litteraturhistoriske scene.

5. Grandmamas Bekiendelser

Hun er nu også værd at kende. Det drejer sig om Sophie Thalbitzer, forfatter til *Grandmamas Bekiendelser* [3]. Hun er født Sophie Zinn i 1774, er altså næsten jævnaldrende med Thomasine. Hendes miljø var som dennes det velhavende københavnske borgerskab. Hendes far, agent Zinn, var ligesom P. A. Heiberg revolutionsvenlig. De franske kom i huset hos Zinns – også Duveyrier. Sophie var en velbegavet, sprogkyndig pige, dertil sød og køn og som Thomasine omsværmet, ikke mindst af de franske. Hun og Thomasine var, som man kun kan finde naturligt, nære veninder. Sophie fortæller selv i [3], at hun fra et vist tidspunkt så madam Heiberg en gang om ugen ([3] s. 92). De har næppe haft mange hemmeligheder for hinanden. Og det er velkendt, og det er af betydning for det følgende, at Sophie på et bestemt punkt er forbillede for Thomasine Gyllembourgs Claudine i *To Tidsaldre*. Claudine optræder her ved en fest med trikoloren som skærft til sin kjole. Ved samme fest synger Duveyrier (nævnt i romanen og under sit eget navn) Marseillaisen med en blanding af følelse og kraft. Begge dele er modelleret over virkelige begivenheder (om end to forskellige), som Sophie Thalbitzer omtaler i [3] (s. 46 og s. 71).

Nu er vi i stand til at afdække, hvad vi tror er den vigtigste inspirationskilde til Ægtestands Sardes: I [3] fortæller Sophie Thalbitzer om en vis ung, fransk forretningsmand, Auguste Garonne, der opholdt sig i København samtidig med de franske kommissærer. Og efter beskrivelsen er Sardes, hvad meget væsentlige træk i adfærdsmønstret angår, Garonne op ad dage.

Garonne træder ind i Sophies liv på et tidspunkt, hvor hun er halvforlovet med englænderen Christmas. Denne er på et længere ophold i Ostindien. Til at begynde med er Garonne interesseret i Sophies kusine, Trine Fiedler, og har indgivet hende visse forventninger, men han retter snart sine øjne mod Sophie. Det er såmænd ingen anden end Duveyrier, der en dag kommer ind hos Sophie og fortæller med overordentlig forargelse og nærmest ude af fatning, at det jo ikke er Trine, men hende, Sophie, Garonne elsker. Sophie, skønt knyttet til Christmas, kan ikke lade være med at glædes. Affæren udvikler sig nu, idet Garonne begynder at gøre stille, men energiske tilnærmelser. Samtidig charmerer han alle med sit væsen, sit dygtige spil på flere instrumenter, derunder cithar, og sin indtagende sang.

6. Sammenligning af beskrivelser

I det følgende vil vi anføre citater fra *Grandmamas Bekiendelser* [3] og *Ægtestand* [2] med henblik på en eftervisning af, at forholdet mellem Sophie og Sardes i [2] virkelig i flere væsentlige træk er modelleret over romancen, så længe den varede, mellem Sophie og Garonne beskrevet i [3]. (Tekst i firkantede parenteser er vore anmærkninger).

For overblikket og kontrollens skyld vil vi inddele beskrivelserne af de to kærlighedsforhold i tre naturligt afgrænsede klasser. Disse skal være:

- I: Elskerens kurmageri, forsåvidt det ikke er omfattet af nedenstående klasse II.
- II: Forsøg fra elskerens side på at overtale den elskede, derunder fra Sardes's side det fysisk voldsomme optrin, hvor han søger at tiltvinge sig elskov ved det hvide monument på Havslunde.
- III: Øvrige Beskrivelse.

For beskrivelsesdelene fra [3], resp. [2] angiver vi numre (i arabertal), således at tilsvarende beskrivelser har samme nummer. Vi vil i denne artikel holde os til sammenligning af beskrivelser hørende til I:

I A. Beskrivelser i [3].

1) [3] s. 85 (Garonne kører i vogn sammen med Sophie og hendes mor, og det er mørkt): »Jeg sad i Midten. Jeg veed ikke, om den rørende Musik havde gjort mit Hierte blødt, men jeg veed, at *Garonne* toeg min Haand, og at jeg ikke havde Kræfter til at tage den fra ham. Endelig kørte vi forbi en Lygte, og han slap den. Ved den næste Formørkelse sloeg han sin Arm om mit Liv og trykkede mig tæt til sit bankende Hierte. Lykkeligvis kom der snart en Lygte igien, og han slap mig. Da det atter blev mørkt, kyssede han den Kind, som vendte hen mod ham ...«.

2) [3] s. 96-97 (et par måneder senere på agent Zinns Fabrik på landet, dvs.

hjørnet af Gl. Kongevej og Værnedamsvej – Garonne er på et af sine hyppige besøg): »Jeg var aldrig ene med ham, men omend nok saa mange Øine bevogtede os, fandt han altid Leilighed, enten med Øiekast eller med Ord, hvis Hentydning jeg kun forstod, at bevidne mig sin Kierlighed«.

3) (Ovenstående fortsat): »Hans Bestandighed rørte mig, hans Vittighed, hans Talenter, hans Munterhed interesserte mig. Jeg elskede ham maaske uden selv at vide det«.

I B. Tilsvarende beskrivelser i [2] (anført i bogens orden, hvorved der sker numerombytning):

2) [2] s. 67-68: »Sardes fulgte undertiden Damerne paa Comedien og nød Skuespillet ved deres Side, idet han forhøiede sine Ledsagerinders Nydelse ved sin aandrige Santale, sine smagfulde Bemærkninger og de fine smaa Hentydninger, hvormed han forstod, saavel her som ved enhver Leilighed at tale forblømmet til Sophie om hendes Fortrin og om de Følelser, disse opvakte i hans Hjerter, – en Hyldest, som den beskedne Sophie kun halvvejs og med Tvivl og Frygt vovede at tilegne sig ...«.

3) [2] s. 135-136: »Han var for Exempel udtømmelig i Opfindelser, der uden Opsigt forskaffede ham den Lykke at sidde tilbords ved hendes Side, give hende Armen på Spadseretoure, kjøre med hende i en lille Cabriolet, naar det øvrige Selskab fulgte tilhest, o.s.v.«.

1) (ovenstående fortsat): »Ved disse og lignende Leiligheder vidste han ikke blot at tilhviske hende et og andet forelsket Ord, men han bestræbte sig ogsaa for at indlede smaa Fortroligheder. Han tog hendes Haand hemmelig under Bordet, han nærmede sin Fod til hendes; naar nu Sophie rødmede ...«.

Lad os nu se nærmere på sammenligningerne. Ordene er naturligvis ikke de samme, men meningslementerne er stærkt overensstemmende. Således (med numre korresponderende til ovenstående):

1) vedr. [3]: Garonne har en meget pågående form for tilnærmelse, så snart det kan ske skjult (således af mørket). Sophie er ikke, (hvad hun burde efter en moral, som hun også selv i princippet hylder), uopmuntrende, endsige vredt afvisende.

Og 1) vedr. [2]: Sardes benytter enhver Lejlighed til at opnå fysisk kontakt i det skjulte (under bordet). Sophie bliver forlegen, men ikke rigtig vred, specielt ikke så det virker som afvisning.

2) vedr. [3]: Garonne taler til Sophie med elskovsbevidnende forblømmethed, mens hun alene forstår meningen.

Og 2) vedr. [2]: Sardes taler til damerne med fine hentydninger, som udsiger hans elskov, og som kun Sophie forstår.

3) vedr. [3]: Garonne viser en (rørende) bestandighed i sin tilbedelse.

Og 3) vedr. [2]: Sardes er udtømmelig [bestandig] i opfindelser, der kan bringe ham tæt til Sophie. (Ordene bestandig og udtømmelig giver det samme billede af utrættelighed hos elskereren).

7. Signifikans af sammenfald under I. Konklusion

Vi påstår, at det slående sammenfald, der ses på alle tre punkter, er signifikant, altså ikke en tilfældighed. Der må foreligge kommunikation: I ad gå med, at det under 1) beskrive er såre almindeligt, og vel også optræder ofte i beskrivelser. Var det alene for dette punkt, kunne man måske tro på en tilfældighed. Det gælder ikke 2) og 3) – ganske særligt ikke i kombination: det er for det første ikke hverdagskost, at en elsker magter at tale med ord, som kun den elskede forstår, og at det tilmed forekommer i beskrivelsen af en elskovsadfærd, er såre sjældent. Og hvad 3) angår, er det vel ikke ualmindeligt, at en elsker viser utrættelighed, men at han beskrives ved dette træk, ses ikke ofte.

Beskrivelsesdelene 1)-3) er for Garonnes vedkommende næsten udtømmende for hans beskrivelse under I i [3]. For Sardes's vedkommende er de i betydelig grad dækkende for billedet af ham under I (se Note I efter artiklen), men der er dog beskrivelsesdele, der ikke er omfattet, hvoraf scenen i parken [2] s. 108-112 er den væsentligste. Vi betegner den: beskrivelse I, del 4) (kort I, 4)). Vi vil her give den en kort omtale.

Ved scenen i parken er der ingen sikre tegn, der forbinder Sardes til noget bestemt forbillede, således heller ikke til Duveyrier. Scenen gør nærmest indtryk af stort set at være ren digtning. Ganske vist giver omtalen af Sardes's arm, der bag ryglænet på den lille bænk umuligt kan undgå at berøre Sophie, og navnlig passagen, hvor han slår armene om hende, »uden at hun hindrede det«, associationer til Sophie Zinns oplevelser i vognen med Garonne ([3] s. 85, jvf. 6), men forbindelsen er for spinkel til, at vi vil gøre konklusioner på grundlag af den.

De øvrige (mindre væsentlige) dele af I betegner vi I, 5). Der ses ingen tydelige inspirationskilder i bestemte detaljer, men bestandighedstrækket (jvf. 6, I A, 3) og I B 3)) er dog et tydeligt led i tegningen af Sardes-figuren også her (se Note I a), specielt punkterne 9) og 13)).

Vi vil nu uddrage følgende:

7 (1) Konklusion

a) Sardes i Ægtestand er, hvad angår I, beskrivelsesdelene 1)-3), modelleret over Sophie Zinns tilbeder Garonne.

Sardes er således *ikke* modelleret over Duveyrier, hvad de nævnte beskrivelsesdele angår (jvf. nedenstående forklaring).

b) Beskrivelsesdel I, 4) indeholder ingen træk, der peger sikkert på nogen bestemt inspirationskilde. I, 5) indeholder visse træk, der peger mod Garonne.

Forklaring til Konklusion 1 a) sidste punktum: Man kan selvfølgelig ikke udelukke, at Duveyrier også passer på Sardes her, men det ville være en absurd antagelse. Dette er en følge af, at sammenfaldet mellem Sardes og Garonne er så betydeligt, at vi har erkendt det som signifikant. Deri ligger nemlig også, at det er absurd, at der skulle være andre personer inden for forfatterens horisont, hvor sammenfaldet også forelå. Absurditeten ses tydeligt, når man tænker på, hvad

den konkret ville indebære: så skulle der altså have været to mænd (endda franskmænd) i København, der på næsten samme tid, uafhængigt af hinanden, gjorde kur på så godt som samme måde til to jævnaldrende, nære veninder – altså begge i forfatterens horisont. Det kan vi vist se bort fra.

8. Afsluttende bemærkninger

Vi har kun undersøgt beskrivelser under I. Der vil dog også under II og III være træk i [2]'s beskrivelse af Sardes, der på slående måde giver mindelser til beskrivelsen af Garonne i [3]. (Samtidig har vi grund til at tro, at fru Gyllembourg har haft lejlighed til at orientere sig grundigt i Sophie Thalbitzers memoirer).

Lighederne under III fremgår delvis af Note 1, som vi nøjjes med at henvise til.

Om II er der lidt mere at sige nu: Hele tonefaldet i Sardes's forsøg på at overtale Sophie (Lindal) og den heftige karakter af hans reaktion på afslaget, har en så oplagt parallel i Garottes frieri til Sophie Zinn, specielt hans ubeherskede skuffelse, da Sophies far nægter at give sit samtykke, at vi er overbevist om, at Sophie Thalbitzers oplevelser også her må have tjent som inspirationskilde for fru Gyllembourg. Dette er imidlertid en opdagelse med store konsekvenser. Thi ifølge fru Heiberg er det Duveyrier, der er kilden under samtalerne mellem Sardes og Sophie Lindal, altså specielt overtalelessamtalerne, med andre ord under II. Og det er absurd at tro, at begge skulle kunne virke som kilder, jvf. den afsluttende bemærkning i 7.

På den anden side er overensstemmelsen mellem Duveyrier som beskrevet af fru Heiberg i [1] (s. 25-26) og *Ægtestands* Sardes så betydelig, at Duveyrier nødvendigvis må være kilden, *vel at mærke, hvis fru Heibergs beskrivelse er rigtig*. Den tanke melder sig – alene fordi nævnte overensstemmelse synes alt for god til at være sand – om fru Heiberg ikke i virkeligheden slutter sig til Duveyriers egenskaber ved læsning af *Ægtestand* ud fra den overbevisning, som det ikke falder hende ind at tvivle på, at han er model for Sardes, i stedet for i en vis forstand omvendt. Det er ikke sikkert, at hun har været særlig velorienteret om Duveyrier og den nærmere karakter af hans forhold til Thomasine. Hun siger jo selv, at hun aldrig har villet spørge, om han virkelig – i samtalerne – er forbilledet for Sardes.

Så ikke bare spørgsmålet om *Ægtestands* kilde under II, men selve spørgsmålet om, hvordan romancen mellem Thomasine og Duveyrier egentlig forløb, har meldt sig. Ja mere end det: Hele opfattelsen af Duveyriers karakter, hidtil kun funderet på fru Heibergs beskrivelse, er bragt i tvivl. Det er ubestrideligt, at der forelå et nært venskabsforhold mellem Thomasine og Duveyrier, ja en betydelig affektion, der godt kan fortjene ordet kærlighed. Det er også sikkert ud fra foreliggende kildemateriale, at Duveyrier har ønsket lidt mere, end Thomasine for sin dyds skyld har været parat til at give ham. Men der er et langt spring fra dette til fru Heibergs beskrivelse af ham og navnlig til hendes opfattelse af hans moralske karakter, hans rolle som ubetænksom forfører. Hendes holdning til ham er så kritisk, at det er tvivlsomt, om hun yder ham retfærdighed.

En omhyggelig behandling af dette problem vil forudsætte, at personen Duveyrier, og hvad der tildrog sig under hans ophold i Danmark i 1790'erne, under-

kastes en nærmere granskning end den, vi hidtil har haft lejlighed til at foretage.

Allerede Konklusion 7 (1) og dens præmisser åbner en række mere almene spørgsmål, som ved lejlighed bør søges besvaret. Og endnu flere må forudses, når de ovenfor bebudede undersøgelser er gennemført eller bare bragt et stykke frem. De opstår navnlig på følgende tre punkter: 1. Fru Gyllembourgs forfatter-teknik. 2. Thomasine Heibergs ægteskabshistorie. Og 3. (gribende ind over de to foregående) Selvoplevelsen i Thomasine Gyllembourgs forfatterskab.

Det er naturligvis først og fremmest spørgsmålet om fru Gyllembourgs brug af modeller (specielt skjulte), der bliver aktuelt under punkt 1. I [5], s. 184 ff. påpeger Elisabeth Hude, at skjulte modeller forekommer i udstrakt grad i forfatterskabet. 7 (1) giver et nyt eksempel, som er interessant, fordi modelbrugen synes at være overordentlig gennemført (og oprindeligt godt skjult, da Sophie Thalbitzers memoirer ikke var beregnet på udgivelse, og da også først blev udgivet i 1906). Og dette indtryk af gennemførthed kan tænkes forstærket, når lighedspunkter under II og III også inddrages. Der er dog grund til at understrege, at figuren ingenlunde, selv med denne udprægede tyen til levende model, blot bliver en affotografering af denne: Den tilføres egenskaber, opdramatiseres en smule, gøres fængslende – sublimeres, så den står som en sand frugt af en digters skaben.

Punkt 2 melder sig navnlig, fordi spørgsmålet om arten af ægteskabskrisen under de franskes besøg som ovenfor forklaret er bragt frem. Det kan ikke være helt ligegyldigt, om Duveyrier var en lidenskabelig elsker, ikke herre over sit begær, som fru Heiberg formoder, eller om han som tilbøder havde et ganske andet væsen.

Ægtestand anses normalt, og sikkert med rette, som den mest selvbiografiske af fru Gyllembourgs bøger. 7 (1) viser, at den er det i noget mindre omfang end ofte antaget. Vore iagttagelser tyder på, at det selvoplevede tit har været overvurderet, og en vis omvurdering af hele forfatterskabet kan måske i den anledning være rimelig.

Noter

1. I det følgende gives et overblik over Sardes's forekomst i [2] med nummerring af beskrivelsesdelene svarende til den ovenfor brugte.

Et tilsvarende overblik gives for Garonnes forekomst i [3].

Lighedspunkter under III er markeret ved, at tilsvarende passager i de to tekster er forsynet med samme bogstav A, B, C, D eller E. Vi har sidestillet Sardes's åndrigthed med Garonnes vittighed, om man vil: vid (under A), samt Sardes's poetiske sang med Garonnes sang med legereté (under C).

Afsnittets indhold Sidetal Klasse Del

a) Sardes's forekomst i [2]:

(1) Fortællingen om Merino	30-32	III	-
(2) Introduktionen hos Lindals, se 4	47-48	III	-

(3)	Selskab hos Lindals, Sardes brændende, sværmerisk. Derefter nyt besøg, friere omgang	50-51	III	-
(4)	Selskabet hos Maltz's. Sardes redder Sophie og kommer i den syvende himmel (E)	52-66	III	-
(5)	Sardes kommer hyppigere. Han følger damerne i teateret, er åndrig (A) og taler med forblommede hentydninger	67-68	III.I	-2)
(6)	Sardes hos Annette og Sophie. Der synges romancer. Sardes spiller guitar (B) og synger poetisk (C) og forelsket (D)	68-70	I.III	5). -
(7)	Sardes i sine forældres hus	70	III	-
(8)	Der synges Trost in Thränen. Sardes løfter sine blikke mod Sophie (D)	72-73	III	-
(9)	Sardes's væsen: hver tone fra hans læber besang hende. Sophie hæver sig i egne øjne	73-75	I	5)
(10)	Sardes syg i Sverige	91-92	III	-
(11)	Sardes og Ferdinand ankommer til Havslunde	97	III	-
(12)	Scenen i parken	108-112	I	4)
(13)	Sardes får præmien – ser mod Sophie	124	I	5)
(14)	Sardes går ved Sophies side	127	I	5)
(15)	Sardes er udtømmelig (i visse opfindelser). Han gør tilnærmelser i det skjulte	135-136	I	3),1)
(16)	Sardes's store overtalelsestale, aftalen om bøgerne	139-144	II	-
(17)	Scenen ved det hvide monument. Sophies kærlighed kølnes	184-189	II	-
(18)	Sardes og Ferdinand rider sammen i regnen	190-192	III	-
(19)	Sardes og Ferdinand på skibet	197	III	-
b) Garonnes forekomst i [3]:				
(1)	Trine elsker Garonne, som er ung, vittig, god på fløjte og letsindig og gør kur til alle. Han læser højt for Trine af Rousseaus »La nouvelle Heloïse«	29-30	III	-
(2)	Garonne er rejst til Sct. Petersborg	33	III	-
(3)	Garonne omtales i forbindelse med Trines følelser og et brev	41-42	III	-
(4)	Sophie fortæller Duveyrier om Trines sukken efter Garonne	54-55	III	-
(5)	Duveyrier fortæller Sophie, at det er hende, Garonne elsker (se 5)	58-59	III	-
(6)	Garonne udviser munter vittighed (A) og synger med legereté (C)	60	III	-
(7)	Garonne er til musikften hos Zinns. Han ignorerer Trine, og Duveyrier er forarget. Garonne synger duet med Sophie med det mest	61-63	III	-

levende udtryk og med (alt for) megen expression (D)

(8)	Garonne er uundværlig ved koncerterne. Han introducerer sin spanske cithar (B)	65-67	III	-
(9)	Garonne sender Sophie gave med uunderskrevet brev. Han afsløres ved skriften (af Erichsen)	82-83	III	-
(10)	Hanne Heinrichs kærlighed til Garonne omtales	84	III	-
(11)	Garonne kører med Sophie i vognen. (Sophies anger)	85-86	I	1)
(12)	Garonne er syg. Han sender en fortvivlet kærlighedsbillet	87	I	5)
(13)	Garonne dukker op igen (på fabrikken på landet)	95	III	-
(14)	Garonne gør kur til Sophie med ord, som kun hun forstår, og med en bestandighed, der rører Sophie	96-97	I	2),3)
(15)	Garonne danser med Sophie. De spiser ved bordet. Han føler sin kærlighed gengældt og kommer »au comble de bonheur« (E)	99-102	III.I	-.5)
(16)	Garottes frieri	102-103	I	5)
(17)	Frieriet afslås. Garonne tager ulykkeligt Sophie i sine arme og trygler hende om at gå med sig til faderen	104	II	-
(18)	Garottes fortvivlede og ubeherskede breve. Sophies kærlighed kølnes	105-110	II	-
			og tillægget	

2. a) I [4] omtaler Billeskov Jansen Sardes som et portræt af Duveyrier. Skønt dette ifølge nærværende artikel er mere eller mindre uholdbart, bliver Billeskov Jansens hovedpointe dog snarere bekræftet end afkræftet, hvad man vil se, når man har læst artiklen – se da b).

b) Billeskov Jansens påstand i [4] s. 18 er, at når fru Gyllembourg lader fru Lindal modstå Sardes, er det, fordi hun har Duveyrier i tankerne, ikke Gyllembourg. Men det er vel at mærke dette sidste, der er hovedpointen, og det er således ikke afgørende for, at det går an at give Sardes løbepas, at det just er Duveyrier, der menes at være forbilledet, derimod, at det ikke er Gyllembourg. Denne pointe står jo betydeligt stærkere, når man ved, at modellen for Sardes ikke engang er Duveyrier, der jo trods alt stod Thomasine nær, men derimod den hende fuldkommen uvedkommende Garonne, der nok har kunnet inspirere hende digterisk, men personligt må have ladet hende uanfægtet.

Litteratur

- [1]: Johanne Luise Heiberg: *Peter Andreas Heiberg og Thomasine Gyllembourg*. En Beretning støttet på efterlavede Breve. Fjerde gennemsete Udgave med Til-

- læg og Oplysninger ved Aage Friis og Just Rahbek. København 1947. Gyldendal.
- [2]: *Nye Fortællinger af Forfatteren til »En Hverdags-Historie«*. Udgivne af Johan Ludvig Heiberg. Første Bind: Ægtestand. En Episode. [Referencen vedrører første fortælling]. Kjöbenhavn. Paa Universitets-Boghandler Reitzels Forlag, trykt hos J. D. Qvist, Bog- og Nodetrykker. 1835.
- [3]: [Sophie Thalbitzers memoirer]: *Memoirer og Breve* udgivne af Julius Clausen og P. Fr. Rist. IV – Grandmamas Bekiendelser. København 1906. Gyldendalske Boghandel, Nordisk Forlag.
- [4]: J. F. Billeskov Jansen: *Thomasine Gyllembourg. Et Mindeportræt*. København 1977. Forlaget GÆA.
- [5]: Elisabeth Hude: *Thomasine Gyllembourg og hverdagshistorierne*. København 1951. Rosenkilde og Bagger.
- [6]: Thomasine Gyllembourg: *Ægtestand* – udgivet, redigeret og bearbejdet og med forord og efterskrift af Sten Hansen. Hørsholm 1996. Sten Hansen Forlag.

Sten Hansen